

Στο προηγούμενο φύλλο του *Δρόμου* ξεκινήσαμε την παρουσίαση μιας σημαντικής συνάντησης μεταξύ του αντιπροέδρου της Βολιβίας Άλβαρο Γκαρσία Λινέρα και Ευρωπαίων διανοούμενων, που πραγματοποιήθηκε πριν λίγους μήνες στο Παρίσι. Σήμερα παρουσιάζουμε μεγάλο μέρος της παρέμβασης

του φιλόσοφου Ετιέν Μπαλιμπάρ, που πυροδότησε ένα ζωηρό διάλογο με τον Λινέρα και τους υπόλοιπους συμμετέχοντες. Θα συνεχίσουμε την παρουσίαση αυτής της ιδιαίτερα ενδιαφέρουσας διεθνούς συζήτησης και στα επόμενα φύλλα του *Δρόμου* με παρεμβάσεις άλλων συμμετεχόντων.

Ετιέν Μπαλιμπάρ

Κρίση και μέλλον της παγκόσμιας Αριστεράς

Ο Ετιέν Μπαλιμπάρ ήταν μαθητής του Λουί Αλτουσέρ και συνεργάστηκε μαζί του, μεταξύ άλλων στη συγγραφή του βιβλίου «Να διαβάσουμε το Κεφάλαιο». Έχει διδάξει σε γαλλικά και αμερικανικά πανεπιστήμια και έχει γράψει μια σειρά βιβλία, πολλά μεταφρασμένα και στα ελληνικά. Ο Μπαλιμπάρ ξεκινά την παρέμβασή του διευκρινίζοντας ότι δεν συνομιλεί με τον Λινέρα αντιμετώπιζοντας τον ως αντιπρόεδρο της Βολιβίας, αλλά ως «σύντροφο και σπουδαίο μαρξιστή διανοούμενο της εποχής μας». Αναφέρει έπειτα ότι σήμερα δεν υπάρχουν ανάμεσα στους συμμετέχοντες μια κοινή σκοπιά από την οποία εξετάζονται τα πράγματα, αλλά ακριβώς αυτή η ετερογένεια είναι που δίνει περιεχόμενο στο διάλογο και τον καθιστά γόνιμο. Τονίζει ότι η αμοιβαία «επέμβαση» στα ζητήματα της ευρωπαϊκής και της λατινοαμερικανικής αριστεράς αποτελεί αναγκαία συνθήκη για ένα πραγματικό διεθισμό που θα συσσωματώνεται με το μαρξισμό. Ο Μπαλιμπάρ ολοκληρώνει το πρώτο μέρος της παρέμβασής του αναφερόμενος στις σύγχρονες μορφές της παγκοσμιοποίησης, συμπληρώνοντας τη σχετική ανάλυση του Λινέρα. Αμέσως μετά περνά σε μια ακόμη πιο «επιθετική» συζήτηση, ξεκινώντας από την κατάσταση της παγκόσμιας Αριστεράς. Εδώ δημοσιεύεται το δεύτερο μέρος της τοποθέτησής του (οι υπότιτλοι είναι της σύνταξης).

Πλέον, η «παλιά» ευρωπαϊκή Αριστερά δεν υφίσταται και

[...] Το δεύτερο σημείο για το οποίο θα ήθελα να μιλήσω αφορά στην Αριστερά και στις Αριστερές. Θα πάω ακόμα πιο μακριά από τον Λινέρα: Η Αριστερά στην Ευρώπη όχι μόνο είναι σε ύφεση, όπως και η ίδια η ήπειρος, αλλά, αν θέλουμε να είμαστε ρεαλιστές και υλιστές, πρέπει να πούμε ότι δεν υπάρχει πια δόλοιο σαν πολιτική δύναμη, διανοητική και στρατηγική συνάμα – με εξαίρεση κάποια απομεινάρια και κάποιες απόπειρες αξιόπαινης ανανέωσης, οι οποίες όμως είναι φοβερά σκόρπιες και διαιρεμένες από την άποψη των στόχων τους και της αντίληψής τους για τον κόσμο. Από μια πλευρά αυτό είναι καλό, επειδή αυτό που αποκαλούμε «Αριστερά» στην Ευρώπη, μέσα σε όλο τον πλουραλισμό των ιστορικών δομών της, ήταν οργανικά συνδεδεμένο με κοινωνικά μορφώματα που δεν υπάρχουν πια, με δομές της εξουσίας και της αντεξουσίας που σήμερα παρουσιάζουν διαρροές κι από τα πάνω κι από τα κάτω, με τρόπους κοινωνικοποίησης και ανθρώπινης αλληλεγγύης που πλέον δεν λένε τίποτα στις νέες γενιές, με δημοκρατικά κι επαναστατικά ιδεώδη που, είμαι πεπεισμένος, περιέχουν έναν πυρήνα αήττητης αλήθειας, αλλά των οποίων τη φρασεολογία και την εφαρμογή πρέπει να επανεξετάσουμε ολοκληρωτικά.

Από την απόγνωση, σε μια διαφορετική Ευρώπη

Αυτό το παρελθόν η ιστορία πρέπει να το κάνει *tabula rasa*. Ή, καλύτερα, πρέπει να εφεύρουμε νέες μορφές οργάνωσης, κινητοποίησης κι ακτιβισμού, σύμφωνα με την κριτική σκέψη και τη σύγχρονη εμπειρία μας στην Ευρώπη κι αλλού. Και, ακριβώς, μέρος αυτής της εμπειρίας μας είναι και η απόγνωση που μας προσάπτει [ΣτΜ: απευθύνεται προσωπικά στον Λινέρα]. Διότι η απόγνωση είναι το αβυσσαλέο χάσμα ανάμεσα στην παλιά γλώσσα και τη νέα πραγματικότητα, είναι συγκεκριμένα το *interregnum* [ΣτΜ: μεσοβασιλείο/μεσοδιάστημα] του Γκράμσι.

Είναι αλήθεια πως η απόγνωση δεν είναι καλός σύμβουλος: μπορεί να οδηγήσει στο χειρότερο, για παράδειγμα στο φασισμό, όπως είδαμε να συμβαίνει σ' άλλες εποχές. Εξ ου και η σπουδαιότητα του να αναλύσουμε σε βάθος την προέλευσή της και να εφεύρουμε μια νέα γλώσσα του μέλλοντος για εμάς, τους Ευρωπαίους που σήμερα έχουμε το καθήκον να ξαναφτιάξουμε την Αριστερά – όχι σαν μια Αριστερά εθνική, αλλά σαν μια Αριστερά πανευρωπαϊκή, δηλαδή διεθνική ή ακόμα πολυεθνική, ή και πολυφυλετική, στην Ευρώπη και για την Ευρώπη. Εννοείται, μια Ευρώπη εντελώς διαφορετική από αυτήν που συγκροτείται ή, ορθότερα, που αποσυγκροτείται σε όλες τις πρωτεύουσες της ηπείρου. Άρα μια Ευρώπη εναλλακτική, μια Ευρώπη της εναλλακτικής παγκοσμιοποίησης.

Ούτε η λατινοαμερικανική Αριστερά πάει καλύτερα

Σ' αυτό το σημείο έχουμε σίγουρα κάτι να μάθουμε από τη Λατινική Αμερική, απ' όπου ήρθαν πολλά ιστορικά παραδείγματα ενέργειας και φαντασίας. Με την προϋπό-

Ζούμε στη Γαλλία, στην Ευρώπη, κι αλλού επίσης, μια βαθιά και μη αναστρέψιμη κρίση των αυστηρά κοινοβουλευτικών (κι ολιγαρχικών) θεσμών της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας. Αυτό δεν σημαίνει ότι η δημοκρατία μπορεί να υπερβεί την αντιπροσωπευση, ούτε τη ρυθμιστική λειτουργία των πολιτικών συγκρούσεων που αυτή επιτρέπει

θεση να εξασκήσουμε, ακόμα κι σ' αυτή την περίπτωση, το κριτικό μας πνεύμα. Διότι η λατινοαμερικανική Αριστερά δεν μου φαίνεται σ' αλήθεια σε καλύτερη θέση από την ευρωπαϊκή: αρκεί να παρατηρήσουμε την κρίση του λεγόμενου «επαναστατικού λαϊκισμού», και κυρίως την τραγική μεταστροφή των προσδοκιών που είχε προκαλέσει η νίκη του Λούλα στην Βραζιλία. Αναμφίβολα, εκεί δεν έχουν ξεχαστεί εντελώς σήμερα οι στόχοι μείωσης των ανισοτήτων. Όμως οι εθνικές – ή μάλλον αυτοκρατορικές – φιλοδοξίες οδήγησαν στην πλέον καταστροφική για το περιβάλλον του τόπου και του πλανήτη καπιταλιστική ανάπτυξη που παρατηρείται σήμερα στον κόσμο. Είναι, λοιπόν, σύμπτωσις η λεγόμενη «παγκόσμια» Αριστερά που οφείλει να αναθεωρηθεί και να ανοικοδομηθεί μέσα από την ανταλλαγή ιδεών, στόχων και εμπειριών.

Το πάνελ της συνάντησης, από αριστερά προς τα δεξιά: Μισέλ Λεβί, Ετιέν Μπαλιμπάρ, εκπρόσωπος του *Espaces Marx*, Πιερ Λοράν, Άλβαρο Γκαρσία Λινέρα, Ιζαμπελ Γκαρό, Ράμικ Κεουτσεγιάν, Αντρέ Τοζέλ

Οικουμενικότητα και δημοκρατία

Αυτό με οδηγεί σε κάποιες τελευταίες παρατηρήσεις σχετικά με ένα τρίτο σημείο: οικουμενικότητα και δημοκρατία. Όπως κι εσύ [ΣτΜ: απευθύνεται πάλι προσωπικά στον Λινέρα], τις θεωρώ έννοιες άρρηκτα συνδεδεμένες. Το ζήτημα του οικουμενικού δεν είναι απλό. Ποτέ δεν ήταν, από τον καιρό ακόμα του Διαφωτισμού ή του διεθνιστικού κομμουνιστικού σχεδίου. Η σύγχρονη παγκοσμιοποίηση δεν το αποπλοικεί, υπό το πρόσχημα ότι δεν θα υπάρχει παρά μόνο ένας κόσμος: αντίθετα, το περιπλέκει, επειδή δεν μπορούμε να αγνοήσουμε ή απλά να ιεραρχήσουμε τις «κύριες» και τις «δευτερεύουσες αντιθέσεις» στα πλαίσια αυτού του κόσμου.

Αρχικά, ας πούμε ότι η οικουμενικότητα έχει μια όψη εκτακτική και μια εντακτική, κι ας μην είναι αυστηρά διαχωρισμένες. Η εκτακτική σκοπιά, αυτό που εμείς οι κομμουνιστές αποκαλούσαμε παλιότερα διεθνισμό, είναι σήμερα ο πλανητικός και οικολογικός κοσμοπολιτισμός που θέλουμε να οικοδομήσουμε, όπως πολύ καλά το λες, γύρω από μια σταδιακή μεταστροφή της κυριαρχίας της ανταλλακτικής αξίας πάνω στην αξία χρήσης – υπό τον όρο να βρούμε τα όργανα για την κυκλοφορία τους. Το πιο σημαντικό όμως, για να καταλήξουμε πολιτικά τη συζήτησή μας, είναι η εντακτική οικουμενικότητα, δηλαδή το ζήτημα της ισότητας για την οποία μιλάει το βιβλίο σου, το επίδικο της δημοκρατίας εντέλει. Κοινωνική δημοκρατία, δημοκρατία της κυβέρνησης για άντρες και γυναίκες από άντρες και γυναίκες, συμμετοχική δημοκρατία που βιώνεται μέσα από τους ίδιους τους αγώνες.

Νέες μορφές δημοκρατίας

Η συνεισφορά της βολιβιανής εμπειρίας μου φαίνεται ανεκτίμητη, ακόμα κι αν όλες οι κοινωνιολογικές και ανθρωπολογικές αναφορές διαφέρουν από τη δική μας ιστορία, επειδή αυτή η εμπειρία εισήγαγε και θεωρητικοποίησε – σε μεγάλο βαθμό χάρη σ' εσένα – έναν πλουραλισμό που συγκροτεί τη δημοκρατία, που δεν είναι απλά ένας πλουραλισμός απόψεων και κοινωνικών συνθηκών στα πλαίσια ενός ίδιου «ηγεμονικού ιστορικού μπλοκ», αλλά

ένας πλουραλισμός των ίδιων των δημοκρατικών μορφών.

Ζούμε στη Γαλλία, στην Ευρώπη, κι αλλού επίσης, μια βαθιά και μη αναστρέψιμη κρίση των αυστηρά κοινοβουλευτικών (κι ολιγαρχικών) θεσμών της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας. Αυτό δεν σημαίνει ότι η δημοκρατία μπορεί να υπερβεί την αντιπροσωπευση, ούτε τη ρυθμιστική λειτουργία των πολιτικών συγκρούσεων που αυτή επιτρέπει. Ξέρουμε πού οδηγούν τα μοναδικά κόμματα, όσο δημοφιλή κι αν είναι. Αυτό σημαίνει όμως ότι η «αντιπροσωπευση» δεν διασφαλίζει καμία δημοκρατική λειτουργία αν δεν ολοκληρωθεί από άλλες δημοκρατικές μορφές και, κατά κάποιο τρόπο, απορροφηθεί από αυτές.

Συγκεκριμένα, αναφέρομαι σε συμμετοχικές και αγωνιστικές μορφές, ή και συγκρουσιακές: τέτοιες μορφές βλέπουμε να επανεμφανίζονται παντού στον κόσμο, τόσο στο Βορρά όσο και στο Νότο, εκεί που καίει η φλόγα της αγανάκτησης και ξυπνά ο πόθος για χειραφέτηση.

Για το κράτος

Ωστόσο, η ανάγνωση των πιο αξιόπιστων αναλύσεων για την κατάσταση στη Βολιβία, των δικών σου ή εκείνων του Φερνάντο Μαγιόργκα, μου δίνει να καταλάβω ότι το πρόβλημα είναι πάντα το ίδιο – δηλαδή: Τι να κάνουμε το κράτος, και τι να κάνουμε με το κράτος; Είναι ξεκάθαρο ότι δεν μπορούμε να το προσπεράσουμε, συμπεριλαμβανομένης της συγκέντρωσης των μέσων για να διασφαλίσουμε την αποτυχία της ψευδοκυριαρχίας των παγκοσμιοποιημένων χρηματοπιστωτικών αγορών. Είναι όμως επίσης σαφές πως δεν μπορούμε να πιστεύουμε ότι το κράτος, όσο «διευρυμένο» και «ενιαίο» κι αν είναι, όπως το λες μαζί με τον Χέγκελ και τον Γκράμσι, αποτελεί από μόνο του όργανο της δημοκρατίας. Δεν είναι καν το επίδικο αυτό. Το πρόβλημα είναι το ίδιο και σ' εμάς, ή θα είναι αύριο, και θα διογκωθεί από το γεγονός ότι πραγματικά δεν γνωρίζουμε μια μη εθνική ή μετα-εθνική μορφή-κράτος. [...]

Μετάφραση-Επιμέλεια:
Σοφία Χατζηλάμπρου, Ερρίκος Φινάλης